

III. ЗАСТОСУВАННЯ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

УДК 343.8

DOI 10.32755/sjcriminal.2023.02.046

Гнатчук А. Ю.,

аспірантка кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін,

Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука,
м. Рівне, Україна

ORCID: 0009-0001-3038-2287

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЩОДО ЗАСУДЖЕНИХ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

У статті розкрито шляхи вдосконалення нормативно-правового забезпечення виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи. Важливим аргументом на користь необхідності вивчення вдосконалення нормативно-правового забезпечення виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи є міжнародні зобов'язання України стосовно реформування кримінально-виконавчої системи України та приведення її у відповідність до міжнародних та європейських стандартів поводження з ув'язненими та засудженими. Виокремлено чинники, які впливають на виконання судових рішень щодо засуджених в Україні: соціалізацію, ресоціалізацію та реінтеграцію засудженого. Доведено, що виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи мають постійно вдосконалюватися з урахуванням зарубіжного досвіду, що є неодмінним елементом механізму порядку і умов виконання/відбування кримінального покарання, це поєднується з принципами верховенства права, законності, справедливості, гуманізму й поваги до прав людини і громадянина. Обґрунтовано необхідність внесення змін і доповнень до КВК України та чинних нормативно-правових актів Міністерства юстиції України стосовно вдосконалення належного виконання судових рішень щодо засуджених в Україні.

Ключові слова: вдосконалення, виконання, судові рішення, засуджений, місця несвободи.

Постановка проблеми. На жаль, російсько-українська війна ґрунтовно вплинула на важливі державні рішення щодо реформування кримінально-виконавчої системи і її трансформації в пенітенціарну систему. Особливо це проявилось з відкриттям

нових таборів для військовополонених російської федерації та відбуванням покарання за воєнні злочини військовослужбовців збройних сил рф і колаборантів серед громадян України.

Удосконалення нормативно-правового забезпечення виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи визначається потребою в перегляді існуючої нормативно-правової бази з метою приведення її у відповідність до нових потреб соціально-економічного і політико-правового розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні десять років шляхи вдосконалення нормативно-правового забезпечення виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи на сучасному етапі трансформації кримінально-виконавчої системи України в пенітенціарну були предметом вивчення таких вітчизняних учених: І. Г. Богатирьова, А. І. Богатирьова, О. І. Богатирьової, О. М. Джужі, І. О. Колба, О. Г. Колба, Д. В. Колодчина, Л. І. Олефір, О. О. Шкути, О. Г. Михайлика, М. С. Пузирьова, Н. В. Устюжанінової, С. І. Халимона, Я. В. Стрелюка, А. Х. Степанюка, І. С. Яковець та інших. Проте в сукупності ця проблема не розглядалася вченими, що і зумовило актуальність вибору теми статті.

Формулювання мети. Для реалізації поставленої мети спробуємо виконати такі завдання: проаналізувати наукові розвідки стосовно визначення шляхів удосконалення нормативно-правового забезпечення виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи; виокремити проблеми у виконанні судових рішень щодо засуджених, які відбувають покарання в місцях несвободи; об'єднати їх за спільними ознаками та сформулювати висновки.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що вдосконалення нормативно-правового забезпечення виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи залежить не лише від якісного правового регулювання відповідної сфери кримінально-виконавчих правовідносин, а й від пенітенціарного персоналу місць несвободи, в обов'язки якого входить належне виконання судових рішень щодо засуджених в Україні.

Серед чинників, які впливають на виконання судових рішень щодо засуджених в Україні, варто виділити: соціалізацію, ресоціалізацію та реінтеграцію засудженого. Саме такий підхід ко-

респонується з одним із пріоритетів виконання Міністерством юстиції України розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 р. № 1153 «Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках» [1].

На це також звернуто увагу і у п. 8 Європейських пенітенціарних правил, зокрема: «Персонал пенітенціарних установ виконує важливу суспільну функцію, і тому порядок їх набору, професійної підготовки та умови роботи повинні забезпечувати їм можливість підтримувати високі стандарти поведіння з ув'язненими» [2].

Отже, напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених з приводу вдосконалення нормативно-правового забезпечення виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи дали можливість встановити, що хоча законодавець запроваджує елементи гуманізації стосовно засуджених у місцях несвободи, але багато залежить у цьому процесі саме від персоналу органів і установ виконання покарань, оскільки кримінально-виконавчі правовідносини застосовуються ними в межах стадій виконання/відбування покарання: соціалізації, ресоціалізації та реінтеграції.

Варто погодитися з позицією М. С. Пузирьова та М. І. Лисенко, згідно з якою «держава має спрямувати зусилля на осіб, які безпосередньо реалізують принцип гуманізму стосовно засуджених, котрі за вчинений злочин відбувають покарання в місцях несвободи, має створити належні умови для кваліфікованих кадрів з відповідним рівнем освіти та матеріальним забезпеченням, спроможна виконувати покарання відповідно до міжнародних пенітенціарних стандартів» [3, с. 144].

Отже, виконання судових рішень щодо засуджених, які відбувають покарання в місцях несвободи, можуть бути впроваджені в національне законодавство України за умови успішного проведення Міністерством юстиції України реформ кримінально-виконавчої системи та її трансформації в пенітенціарну систему відповідно до європейських стандартів.

У будь-якому разі виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи мають постійно вдосконалюватися

з урахуванням зарубіжного досвіду, що є неодмінним елементом механізму порядку і умов виконання/відбування кримінального покарання, що поєднують з принципами верховенства права, законності, справедливості, гуманізму й поваги до прав людини і громадянина.

На це у своєму дослідженні звернула увагу і вітчизняна вчена Д. В. Казначеева, яка зазначила, що «на сьогодні державна політика в Україні спрямована на інтеграцію до ЄС, що є одним із пріоритетних напрямів розвитку країни» [4, с. 37].

Інші вітчизняні дослідники – С. Ф. Денисов та Р. В. Алієв – не заперечують вищенаведену позицію Д. В. Казначеевої і вважають, що «сьогодні ключовим пріоритетом зовнішньої політики та стратегією здійснення системних правових і соціально-економічних реформ для України є саме реалізація механізму захисту прав засуджених» [5, с. 159].

Підтримуючи наведені судження, зазначимо, що належне виконання персоналом місць несвободи судових рішень щодо засуджених суттєво впливає на його нормативно-правове, організаційне та наукове забезпечення.

Наш підхід кореспондується з позицією вітчизняної вченої Ю. С. Разметаєвої про те, що «незважаючи на закріплення прав людини як нормативних положень у міжнародних актах і законодавстві окремих держав, вони не отримують відповідного здійснення. Вочевидь, що одного приведення прав людини у статус правових норм недостатньо для того, щоб вони «працювали» в певному суспільстві, тому повинен існувати механізм їх реалізації» [6, с. 112].

Тому актуальним на сьогодні є вироблення шляхів удосконалення нормативно-правового забезпечення виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи в умовах реформування кримінально-виконавчої системи України та її трансформації в пенітенціарну систему, що і є предметом розгляду цієї статті.

Більшість вітчизняних учених дотримуються думки, що вдосконалення нормативно-правового забезпечення виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи пов'язано з належним виконанням органами і установами Державної кри-

мінально-виконавчої служби України покарання, яке по суті має певні правообмеження.

Ці правообмеження закріплені у кримінально-виконавчому законодавстві та підзаконних нормативних актах Міністерства юстиції України і застосовуються до засуджених під час належного ними виконання судового рішення.

Одним з таких правообмежень є ізоляція засудженого на певний строк. Таке правообмеження прописане в судовому рішенні й передбачає, з одного боку, уберегти його від певного оточення, а з іншого – помістити на певний строк у спеціальну установу (ст. 63 КК України) за рішенням суду, яке набуло чинності. Низка вітчизняних учених розглядають ізоляцію як кару [7, с. 5].

Не вдаючись у наукову дискусію з цього приводу, варто зауважити, що згідно зі ст. 55 Конституції України засуджена особа має право звертатися до міжнародних механізмів захисту прав людини за умови, що національний механізм не забезпечив належних умов захисту її прав і обов'язків [8]. Тому чинне кримінально-виконавче законодавство як джерело, що забезпечує механізм належного виконання в місцях несвободи судових рішень щодо засуджених в Україні, повинно мати ознаки стабільності, системності, структурованості, сталості.

Завдяки цьому процес удосконалення нормативно-правового забезпечення виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи набуває особливого значення, оскільки він допомагає трансформуватися кримінально-виконавчій системі України в пенітенціарну.

Однак, за нашими дослідженнями, і це визнає Міністерство юстиції України, кримінально-виконавче законодавство України в частині виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи має певну систему консерватизму і не завжди позитивно впливає на стадії виконання/відбування засудженими покарання.

З цього приводу ми звернули увагу на позицію вітчизняного вченого К. М. Подлегаєва, котрий, розглядаючи консервативність чинного кримінально-виконавчого законодавства, зазначив, що «саме цей елемент не завжди є корисним, адже законодавчі норми нерідко відстають від швидкоплинної діалектики

суспільних відносин. Відтак, учений робить висновок, що об'єктивні умови розвитку суспільних відносин обумовлюють тенденції до більш широкого і системного використання усіх засобів регулятивної політики, зокрема у сфері кримінальної юстиції» [9, с. 154].

З огляду на це, у практичній площині органів і установ виконання покарань у частині виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи виникають певні проблеми, а саме:

а) виконання судових рішень персоналом місць несвободи ускладнено тим, що до органів і установ виконання покарань надходять судові рішення стосовно різних категорій засуджених: уперше засуджених, раніше судимих, жінки, чоловіки, неповнолітні, а тому їх прийом має свої особливості;

б) характеристика механізму виконання судових рішень персоналом місць несвободи у прецедентній практиці Верховного Суду та аналізу її щодо гармонізації з національним законодавством та практикою ЄСПЛ;

в) забезпечення правильного тлумачення механізму виконання судових рішень персоналом місць несвободи та розробки на цій основі необхідних законодавчих ініціатив;

г) відпрацювання механізмів виконання судових рішень персоналом місць несвободи шляхом удосконалення кримінально-виконавчого законодавства з урахуванням змісту його реформаторських змін, запроваджуваних новел, приписів Конституційного Суду України, положень міжнародних правових актів, рішень ЄСПЛ та прецедентної практики Верховного Суду, що самі часто перебувають у ситуації динамічних змін і незавершеної систематизації.

Розв'язання цих проблем потребує від Міністерства юстиції України запровадження законодавчих новел щодо вдосконалення чинного кримінально-виконавчого законодавства, коректив функціонування кримінально-виконавчої системи, співпраці з державними і недержавними організаціями в частині належного виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи.

Ураховуючи механізм виконання судових рішень щодо засуджених у місцях несвободи в умовах реформування кримінально-виконавчої системи України та її трансформації в пені-

тенціарну систему, ми підтримуємо думку Л. В. Петрової, що «нині основу всіх розвинених правових систем становлять універсальні, а не національні механізми та його елементи, внаслідок чого основні правові поняття та практика їхнього втілення більш чи менш спільні в усіх сучасних правових системах» [10, с. 65–66].

Про багатозначність, різноаспектність, раціональність механізму виконання судових рішень щодо засуджених у місцях не-свободи йдеться і в дослідженні вітчизняної вченої Н. А. Гураленко, яка зазначає: «Тільки раціональне врахування всього позитивного, що є в них, дає можливість адекватно й усебічно дослідити цей складний правовий феномен» [11, с. 23].

Окрему думку стосовно виконання судових рішень щодо засуджених у місцях не-свободи висловив вітчизняний учений Ю. О. Новосад у науковій праці «Прокуратура України як учасник кримінально-виконавчої діяльності» (2019 р.). Він зазначив: «Не підлягає сумніву, що в місцях позбавлення волі людина залишається громадянином і має право на дотримання її прав і законних інтересів. Саме тому головна мета прокурорського нагляду за дотриманням прав і свобод людини і громадянина у сфері виконання покарань – це досягнення такого стану, коли ці права і свободи реально дотримуються, коли громадяни впевнені, що їхні права й інтереси надійно захищені й що вони у разі порушення цих прав і свобод можуть розраховувати на допомогу відповідних державних органів, зокрема органів прокуратури» [12, с. 7–8].

Позицію Ю. О. Новосада поділяють й інші вітчизняні вчені (І. Г. Богатирьов, О. О. Шкута, М. С. Пузирьов, О. М. Гумін), тому пропонують внести зміни до Закону України «Про прокуратуру» [13] щодо повернення загального нагляду за діяльністю установ виконання покарань, зокрема за порушенням прав засуджених з боку пенітенціарного персоналу, а також винесення приписів у випадку порушення зазначеними посадовими особами міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених. Це, на нашу думку, покращить з боку персоналу місць не-свободи належне виконання судових рішень щодо засуджених в Укра-

їні, а також зменшить кількість звернень засуджених до Європейського суду з прав людини.

Проведений нами аналіз джерельної бази дослідження засвідчив потребу в розробленні дієвої концепції виконання судових рішень щодо засуджених в Україні, оскільки на практиці виникають різні складнощі, причинами яких є як недосконалість вітчизняного законодавства, так і небажання персоналу установ виконання покарань їх дотримуватися.

Висновки. Таким чином, вважаємо необхідним внесення змін і доповнень до КВК України та чинних нормативно-правових актів Міністерства юстиції України стосовно вдосконалення належного виконання судових рішень щодо засуджених в Україні, а саме:

– ч. 4 ст. 125 КВК України доповнити реченням такого змісту: *«Для засуджених, які виявили бажання працювати під час відбування покарання, але не мають спеціальності за обраним ними місцем роботи, виправна колонія забезпечує відповідні первинну професійну підготовку, перепідготовку або підвищення кваліфікації»;*

– запропоновано ч. 1 ст. 107 КВК України доповнити новим абзацом такого змісту: *«Засуджені мають право на відпочинок, час і тривалість якого залежить від особливостей залучення засуджених до суспільно корисної праці та інших засобів виправлення і ресоціалізації. Час відпочинку для засуджених, яким надано тривале побачення з близькими родичами, встановлюється окремо»;*

– ст. 151 КВК України доповнити реченням такого змісту: *«Засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі, які виявили бажання в майбутньому замінити невідбуту частину покарання більш м'яким, зобов'язані скласти план реінтеграції у суспільство»;*

– розділ Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів запропоновано доповнити новим змістом п. 17: *«На момент закінчення строку відбування покарання або дострокового звільнення засудженого підрозділи органів і установ виконання покарань забезпечують кожному засудженому разом з оформленням матеріального*

варіанту паспорта його віртуальну електронну версію на порталі «Дія». У разі відсутності у засудженого або у його близьких родичів пристрою, за допомогою якого здійснюється вхід на портал «Дія», доступ до віртуальних паспортів засуджених у необхідних випадках забезпечується центрами надання адміністративних послуг за місцем проживання засуджених».

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.10.2023).

2. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила (Рекомендація № R(2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць): прийняті Комітетом Міністрів 11.01.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (дата звернення: 08.10.2023).

3. Пузирьов М. С., Лисенко М. І. Реалізація принципу гуманізму виконання і відбування покарання в умовах ізоляції засуджених. *Право і суспільство*. 2012. № 6. С. 141–145.

4. Казначеева Д. В. Питання умовно-дострокового звільнення від відбування покарання у законодавстві закордонних країн. *Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 трав. 2015 р.); Харківський нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України. Харків : ХНУВС, 2015. С. 37–39.

5. Денисов С. Ф., Алієв Р. В. Концептуальні основи правового регулювання виконання покарань у рамках Модельного кримінально-виконавчого кодексу. *Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 трав. 2015 р.); Харківський нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України. Харків : ХНУВС, 2015. С. 159–160.

6. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства : монографія. Харків : Фінарт. 196 с.

7. Права та законні інтереси засуджених до позбавлення волі в умовах реформування Державної кримінально-виконавчої служби України : монографія / К. А. Автухов та ін. ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. Харків : Право, 2015. 246 с.

8. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

9. Подлегаєв К. М. Застосування прецедентної практики Європейського суду з прав людини для зміцнення принципу презумпції невинуватості у кримінальному процесі України. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 3. С. 153–156.

10. Петрова Л. Джерела права. *Вісник Академії правових наук України*. 1997. № 1. С. 65–76.

11. Гураленко Н. А. Судовий прецедент в системі джерел права: філософсько-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. Львів, 2009. 223 с.

12. Новосад Ю. О. Прокуратура України як учасник кримінально-виконавчої діяльності : монографія. Луцьк : ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2019. 462 с.

13. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 2-3. Ст. 12.

Hnatchuk A.,

Post graduate student of the Department of Criminal-Legal
and Administrative-Legal Disciplines,
Academician Stepan Demianchuk International University
of Economics and Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0009-0001-3038-2287

WAYS OF IMPROVING REGULATORY AND LEGAL ENFORCEMENT OF COURT DECISIONS REGARDING CONVICTS IN PLACES OF IMPRISONMENT

The article states that the Russian-Ukrainian war had a profound impact on important state decisions regarding the reform of the criminal justice system and its transformation into a penitentiary system. This was especially evident with the opening of new correctional colonies for prisoners of war of the Russian Federation and the serving of punishment for war crimes as servicemen of the armed forces of the Russian Federation and collaborators among citizens of Ukraine.

The improvement of legal and regulatory enforcement of court decisions regarding convicts in places of imprisonment is determined by the need to revise the existing legal and regulatory framework, with the aim of bringing it into line with the new needs of the socio-economic and political-legal development of Ukraine.

It is noted that the following problems have been identified in the practical sphere of bodies and institutions for the execution of punishments in terms of the execution of court decisions regarding convicts in places of imprisonment:

a) the execution of court decisions by prison personnel is complicated by the fact that the bodies and institutions for the execution of punishments receive court

decisions on various categories of convicts: first-time convicts, previously convicted, women, men, minors, and therefore their reception has its own peculiarities;

b) description of the mechanism of execution of court decisions by the staff of places of imprisonment in the precedent practice of the Supreme Court and its analysis in terms of harmonization with national legislation and the practice of the ECHR;

c) ensuring the correct interpretation of the mechanism of execution of court decisions by the staff of places of imprisonment and developing the necessary legislative initiatives on this basis;

d) working out the mechanisms for the execution of court decisions by the staff of places of imprisonment by improving the criminal-executive legislation, taking into account the content of its reformatory changes, introduced amendments, prescriptions of the Constitutional Court of Ukraine, provisions of international legal acts, decisions of the ECHR and the precedent practice of the Supreme Court, which are often in the situation dynamic changes and incomplete systematization.

The solution to these problems requires the Ministry of Justice of Ukraine to introduce legislative amendments to improve the current criminal-executive legislation, corrections to the functioning of the criminal-executive system, cooperation with state and non-state organizations as part of the proper execution of court decisions regarding convicts in places of imprisonment.

Our analysis of the source base of the research proved the need to develop an effective concept of execution of court decisions regarding convicts in Ukraine, as various difficulties arise in practice, the causes of which are both the imperfection of domestic legislation and the reluctance of the staff of the penal institutions to comply with them.

The need to introduce changes and additions to the Criminal Procedure Code of Ukraine and the current legal acts of the Ministry of Justice of Ukraine regarding the improvement of the proper execution of court decisions regarding convicts in Ukraine is substantiated.

Key words: *improvement, execution, court decision, convict, places of imprisonment.*

References

1. Ukraine (2022), *On approval of the Penitentiary System Reform Strategy for the period until 2026 and approval of the operational plan for its implementation in 2022–2024*: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (accessed 8 October 2023).

2. European penitentiary rules, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (accessed 8 October 2023).

3. Puzyrov, M. S., Lysenko M. I. (2012), "Implementation of the principle of humanism in the execution and serving of punishment in conditions of isolation of convicts", *Law and society*, № 6, pp. 141–145.

4. Kaznacheeva, D. V. (2015), "The issue of parole from serving a sentence in the legislation of foreign countries"*Current problems of*

criminal law and criminology in the side of criminal justice reform: materials of the international science and practice conf. (Kharkiv, May 22, 2015), Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, pp. 37–39.

5. Denysov, S. F. and Aliev, R. V. (2015), "Conceptual bases of legal regulation of execution of punishments within the framework of the Model Criminal Code", *Actual problems of criminal law and criminology in the side of criminal justice reform*: materials of the international. science and practice conf. (Kharkiv, May 22, 2015), Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, pp. 159–160.

6. Razmetaeva, Yu. S. (2013), *Human rights as a fundamental value of civil society*, Finart, Kharkiv.

7. Avtukhov, K. A. and Stepaniuk, A. Kh. (2015), *The rights and legitimate interests of those sentenced to imprisonment under the conditions of the reform of the State Criminal Enforcement Service of Ukraine*, Pravo, Kharkiv.

8. Ukraine (1996), *Constitution of Ukraine*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

9. Podlehaev, K. M. (2020), "Application of precedent practice of the European Court of Rights to strengthen the principle of presumption of innocence in the criminal process of Ukraine", *Visegrad Journal on Human Rights*, № 3, pp. 153–156.

10. Petrova, L. (1997), "Sources of law", *Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine*, № 1, pp. 65–76.

11. Guralenko, N. A. (2009), *Judicial precedent in the system of sources of law: philosophical and legal aspect*: PhD in Law Thesis, Lviv.

12. Novosad, Yu. O. (2019), *The Prosecutor's Office of Ukraine as a participant in criminal enforcement activities*, Volyn Region Printing House, Lutsk.

13. Ukraine (2014), *On the Prosecutor's Office*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.